

LES ARTS ESCÈNIQUES: UNA EINA DE TRANSFORMACIÓ PEDAGÒGICA.

Una proposta de Metodologia

Us proposem un camí per introduir les arts escèniques als centres educatius, de manera que esdevinguin un llenguatge d'aprenentatge de l'alumnat i, fins i tot, un motor de transformació de l'escola.

A La Perla 29 hem tingut ocasió de compartir processos teatrals amb molts centres escolars, i ens hem anat formant recollint les necessitats dels mestres i buscant-hi respostes. Les particularitats de cada centre són realment molt diverses, així com la diversitat de perfils de l'alumnat i de les comunitats educatives. I des de la diversitat de les necessitats hem buscat una manera comuna de penetrar dins l'escola per esdevenir un llenguatge més i enriquir l'experiència de l'aprenentatge.

El que aquí us presentem reuneix tots els aprenentatges i maneres de treballar que hem anat desenvolupant i és una proposta de mètode de treball que pretén aportar els aspectes generals a l'hora d'acostar un centre educatiu a les arts i, concretament, a les arts escèniques. Com totes les iniciatives de La Perla petita, cada projecte es defineix conjuntament amb el centre que ens ha vingut a buscar, i busca adaptar-se a cada necessitat concreta. És un punt de partida.

Aquest document neix de la voluntat de pensar un mètode, una sistematització de formes i dinàmiques de treball a l'hora de plantejar una intervenció teatral en un centre educatiu, i és el resultat de creuar i abocar tot un seguit d'anys de feina que hem dut a terme a la Perla, amb el projecte: "Les arts escèniques: una eina d'aprenentatge, educació i transformació a l'Escola de les Aigües" que es va treballar conjuntament amb l'escola entre el 2019 i 2021.

LES ARTS ESCÈNIQUES: UNA EINA DE TRANSFORMACIÓ PEDAGÒGICA

A partir del projecte: “Les arts escèniques: una eina d’aprenentatge, educació i transformació” treballat amb l’Escola de les Aigües entre el 2019 i 2021.

Des de que la humanitat es va alliberar un dia de la necessitat d’expressar-se sempre amb formes realistes que es dedicaven a explicar el món tal com era, vam tenir a les mans una eina increïble. La ficció i l’art modern ens han permès explicar el món amb una barreja d’allò que veiem i d’allò que sentim al mirar i veure. Una barreja entre allò que observem i la impressió que ens fa a la nostra ànima.

Ens hem preparat per explicar històries, i per escoltar-les. En certa manera és això la poesia.

I no és això el que sent un jove quan es veu abocat de manera inevitable cap al redescobriments del seu món, just a l’adolescència? Quan busca trobar el seu lloc al món. Entendre’s a un mateix, explicar-se, fer-se’l seu i trobar la seva identitat.

Això és el que cal explicar i fer descobrir als joves, que tot just han perdut unes idees essencials que tots teníem quan érem infants: una espontaneïtat, una curiositat i una capacitat per llegir més enllà del que hi ha escrit. Una llibertat artística que, a mesura que ens anem fent grans, malauradament anem perdent perquè la vida se’ns va fent difícil i la realitat ens va cenyint.

Aquells qui han viscut l’experiència del teatre no l’oblidaran. Sempre els acompanyarà. Tenim coses a dins que no sabíem que teníem. I quan ens posem dalt l’escenari apareixeran de cop i sempre més les portarem amb nosaltres. El teatre ens les farà presents i ens permetrà treballar-les i quedar-nos-les perquè ens acompanyin.

1. La Necessitat de l'Art a l'Escola

La realitat és difícil de comprendre. Però des de que vam viure la “revolta de l'art modern” es van poder capgirar les formes de l'art i ens hem dotat d'una eina extraordinària per copsar la realitat i poder fer-nos-la ben nostre; poder comprendre-la millor. Una magnífica eina per veure-hi a través. Com un quadre cubista a on es veu el món des de més d'un pla alhora, per mitjà de l'art veiem coses del nostre món, de la nostra societat i de nosaltres mateixos, que estaven amagades a simple vista. Per què mantenir a l'alumnat apartat de la mirada de l'art? Per què no mostrar-la sempre paral·lela als seus ensenyaments curriculars?

A. Motivació de l'alumne: l'esperit artístic.

El joves, els més petits -els nous ciutadans-, ens miraran a nosaltres -els seus adults- i rebran l'herència d'una cultura, d'una tradició. No la rebran amb totes les certeses; dubtaran i sovint estaran indecisos. A vegades li tindran por, inclús la sentiran amb ràbia. I aleshores necessitaran comprendre i compartir un llenguatge, necessitaran el seu espai, i sobretot necessitaran eines per entendre i per acceptar o per canviar. L'educació és la recerca de la comprensió del món i, al mateix temps, la transmissió de com aprendre a viure-hi. Comprendre la manera de veure'l dels nostres pares, l'acceptació d'una certa manera de viure en aquest món i també qüestionar-lo per seguir-lo entenent i millorar-lo.

Potser, la veritable formació només arriba a completar-se quan l'alumne pot fer-se seu allò que se li ensenya, i quan sent que **l'educació és una eina per a comprendre millor la realitat**. La mirada de l'art sobre allò que està aprenent farà que ho pugui assimilar d'una manera diferent. Perquè l'**Art Modern** no és forçosament una cosa nova. Beu i està entrellaçat amb la tradició. Rep l'herència de les formes artístiques més antigues i les transforma mirant-les d'una manera nova. Cal fer comprendre aquesta idea a l'alumne, i fer que se senti capaç de participar d'aquest joc.

L'arquitecte Gaudí havia de trencar les rajoles de colors per poder tornar-les a enganxar, i crear amb elles una nova paret. Com el mirall d'Espriu que es trenca i cada fragment reflexa de manera diferent un tros de realitat. *Com la mirada i el dubte de cada un dels nostres alumnes.*

Per això cal deixar que s'hi acostin, a la seva manera, insinuar la forma, mostrar el fons, sense imposicions. Deixar-los prou a prop perquè puguin sentir-s'hi atrets sense cremar-se. Deixar l'espai per descobrir, tocar, respirar. Deixar fer i dotar-los de l'espai per deixar-se seduir. A partir d'aquí, tindran disponibles més eines per entendre el que els envolta. Les arts mai es poden imposar, sempre s'han de mostrar amb subtileza. *L'art s'ha d'insinuar però no descobrir, perquè és en el seu misteri on hi ha la possibilitat de quedar-s'hi atrapat.*

Justament perquè és sempre una mirada paral·lela, l'art ha esdevingut en certa manera l'única relació fiable i perdurable entre nosaltres i el món. Ens permet fer-nos comprendre entre societats diferents, entre individus i llenguatges diferents. I, també, entre generacions, entre diferents maneres de pensar el món i la humanitat. És a través de l'art que podem mirar tot allò que estava amagat als nostres ulls. A través de l'art descobrim l'antic en allò nou i viceversa.

“Des de l'emoció que les arts provoquen, les preguntes se succeeixen i el desig de saber pren cos. I cal malfiar-se'n quan es diu que el coneixement pot transmetre's amb total independència del plaer.”

"Un lloc anomenat escola" de Lali Bosch

B. Les arts escèniques acompanyant l'aula.

Aquells que hauran viscut la mirada de l'art en aquest procés disposaran d'una eina que els podrà fer més lliures, més savis, i més feliços. I amb més ganes d'aprendre, de saber.

El teatre ho ha après tot de la nostra societat real i, finalment, ens en mostrarà una cara que estava tan oculta dins nostre que fins ara no podia ser vista.

Les arts escèniques irrompen dins l'escola per esdevenir un llenguatge més per a enriquir l'experiència de l'aprenentatge. Montaigne apel·lava que el coneixement ens ha de transformar, entenent el coneixement com el sentit que donem a l'experiència. L'art, i en el nostre cas el teatre, aconseguix interpel·lar-nos, commoure'ns, emocionar-nos i mantenir viu tot allò d'espontanis que hi ha en nosaltres. La seva pràctica a les aules es converteix en un element transformador que ens permet improvisar, ser resolutius, creatius, ser més crítics amb el món i, en definitiva, millors persones.

Les arts escèniques són autoconeixement, consciència corporal, treball de les emocions, i reflexió sobre la pròpia identitat. Al mateix temps, les arts escèniques permeten treballar projectes de manera col·lectiva i amb una metodologia cooperativa. L'escena només s'aixeca si al darrere hi ha un grup de gent implicada on cadascú aporta el que sap fer. L'autoestima del grup i de cada individu tenen un paper en aquest joc i aconseguir tocar "allò intangible" que aporta l'art, és una experiència reveladora en aquest sentit.

El punt de partida d'un projecte escènic sempre és una recerca sobre la pròpia identitat: què vull explicar? Des d'on ho vull explicar? Per què? Qui sóc jo? La resposta la podem buscar en textos ja escrits o bé podem escriure'ls nosaltres. Després haurem de pensar com expliquem allò que volem explicar: hi posarem el cos? Potser també la veu? Hi haurà llum? Quin serà l'espai? I la tonalitat quina serà? O potser a cada escena hi haurà una trobada de tots aquests conceptes i buscarem una llum, en un cos, mentre diu una paraula i amb una música de fons.

Un procés de recerca, **creatiu i cooperatiu**, que sempre és trobada. On podem compartir els coneixements que anem adquirint i, al fer-ho, treballar-los novament. Afegint la consciència del moment teatral, l'instant irrepetible de saber-se un amb tots els del voltant.

Incorporar les arts escèniques dins les aules és una **experiència transformadora**. Transformadora pel dia a dia, transformadora pel centre i per la comunitat educativa. I sobretot pels alumnes, que un cop hagin viscut l'emoció que tot això comporta ja no tornaran a ser els mateixos. Tenim la possibilitat de despertar noves sensibilitats, de treballar un públic exigent, sol·licitant i compromès pel futur. Treballar avui per donar forma a uns ciutadans amb capacitat crítica i amb la oportunitat a les seves mans de no parar mai d'aprendre lligats per sempre al plaer.

2. El projecte

Aquest mètode de treball està orientat a introduir transversalment les arts escèniques com a llenguatge pedagògic dins el centre escolar, educar tant en el valor artístic com en diversos continguts curriculars. Es centra en la generació de processos creatius per grups-classe en els quals mestres i alumnes poden provar-se en els llenguatges de les arts escèniques (teatre, dansa, arts plàstiques, música, etc...). Aquests processos creatius van orientats a un resultat final, si bé partim de la base que l'important està precisament en els camins creatius que hi condueixen. La qualitat artística es persegueix en tot moment, i se sustenta en la investigació, el risc, l'error i l'encert. El professorat pot utilitzar aquests processos de creació per tractar continguts curriculars i pedagògics, de manera que s'introdueix part del programa del curs a través de les arts escèniques.

L'objectiu últim de l'acompanyament de La Perla 29 és que el centre pugui seguir implementant les arts escèniques de manera autònoma, un cop finalitzada la col·laboració. En aquest sentit, l'esquema que seguidament presentem està calendaritzat en un any, en el qual es fonamenten les arts escèniques al centre a través de:

1. Formació del professorat;
2. Generació d'estructures internes al centre per impulsar el projecte;
3. Implementació d'un projecte escènic anual;
4. Involucració de tota la comunitat educativa;
5. Recollida d'aprenentatges de cara al curs següent.

Val a dir que no fa falta que el professorat disposi de formació ni experiència prèvies a l'inici del projecte, donat que d'una banda compartim eines útils i, d'altra banda, part de l'aprenentatge del professorat rau en la investigació i el grau de risc que assumeixin en els processos creatius.

3. Objectius dels projecte

- a. Ampliació del projecte pedagògic del centre educatiu a través de les arts escèniques.
- b. Les arts escèniques irrompen a l'escola i esdevenen una eina més per treballar dins i fora l'aula.
- c. Formació de professorat amb professionals del sector.
- d. Educació en la sensibilitat artística de l'alumnat.
- e. Enfortir la identitat d'escola, tot l'alumnat de l'escola comparteix un mateix projecte escènic.
- f. La Perla 29 treballa amb el centre per tal que després aquest pugui seguir implementant les arts escèniques de manera autònoma.

4. Contacte entre professionals. Formació del professorat

De la mateixa manera que per a l'alumnat l'acostament al món dels actors, artistes i tècnics del teatre és percebut amb una curiositat i un misteri especials, creiem que és essencial posar en contacte al professorat amb professionals de l'espectacle, de manera que aquests puguin compartir unes eines que després podran utilitzar, encara que sigui d'una manera nova i diversa.

A partir d'aquest contacte, es pot enfocar una formació per a la comunitat educativa. Ja sigui en el centre mateix o en uns intensius que organitzem al Teatre La Biblioteca, trepitjant l'escena professional -fora del centre, en l'àmbit purament teatral-. Aquest acostament és essencial. Oferim espais per a la reflexió del paper del teatre a les escoles, eines i competències en diversos aspectes dels llenguatges escènics, així com l'exploració de les múltiples possibilitats de les arts escèniques als centres escolars.

Aquestes activitats es basen en dues grans columnes que hem provat de sistematitzar: d'una banda unes concretes per a cada experiència, i d'altra unes formacions fixades en unes càpsules genèriques que poden interessar sempre i que queden com a recurs perdurable en el temps. Tenint en compte que gran part dels centres escolars experimenten canvis anuals de professorat hem elaborat una formació base que el centre es queda i que pot anar revisant sempre que consideri oportú. Es tracta de 10 càpsules d'uns 20 minuts de duració que cobreixen diverses àrees de les arts escèniques amb 10 professionals diferents. Si bé es poden seguir de manera individual, és molt recomanable que aquesta càpsules es mirin conjuntament, bé en un claustre, bé a les reunions per nivells escolars, donat que això propicia l'intercanvi de coneixements entre el professorat i la resolució de dubtes.

Aquestes càpsules, que cobreixen part de les formacions presencials que hem anat duent a terme, són les següents:

- 0 Introducció, Teatre a l'escola - La Perla 29
- 1 El teatre com a eina pedagògica - Rosa Gàmiz
- 2 Jocs per imaginar amb el cos - Guillem Albà
- 3 Exercicis de tècnica i expressió de veu - Marta Montiel
- 4 Acompanyar una creació col·lectiva - Lali Álvarez
- 5 La màgia de narrar - Roser Ros
- 6 Consciència i expressió corporal - Montserrat Irazo
- 7 Jocs d'interpretació i d'improvisació actorals - Clàudia Benito
- 8 Jocs de silenci. Propostes i reflexions - Teresa Urroz
- 9 L'espai escènic a l'aula - Oriol Broggi
- 10 El teatre per la gestió de conflictes - Raúl Quirós

5. Generació d'estructures dins el centre per impulsar el projecte

Partim de la base que cal aprofitar les estructures que ja existeixen en el sí de l'escola. En aquest sentit, les següents instàncies organitzatives poden variar en funció del funcionament de cada centre, però en qualsevol cas recomanem comptar amb organismes similars a aquests:

- **Claustre de professorat:** dedicarem part dels claustres a la presentació i seguiment de la introducció de les arts escèniques com a llenguatge pedagògic transversal dins el centre. És en aquest espai on sorgeixen les propostes perquè l'escola es vagi impregnant d'arts escèniques, més enllà del projecte anual concret que s'estigui duent a terme. Exemples d'aquestes iniciatives són la involucració de les famílies, la participació en el veïnat de l'escola, l'ús de les arts escèniques més enllà de l'aula, etc... La Perla 29 assisteix en aquella part dels claustres de professorat on decideix sobre aquestes qüestions.
- **Grup Impulsor:** aquesta és la instància principal de gestió del dia a dia del projecte escènic anual. Conformat per professorat, equip directiu, AFA i La Perla 29, el Grup Impulsor es reuneix cada 15 dies per fer avançar els processos creatius i donar resposta a les necessitats que vagin sorgint a mesura que aquests avancin i s'acostin a l'espectacle final. Idealment, el professorat del Grup Impulsor és representatiu dels diversos nivells acadèmics i les comissions amb les que funciona l'escola.
- **Comissions ja existents a l'escola:** s'activen les comissions o grups de treball del professorat del centre per tal que des de cada àmbit es realitzin tasques pels processos creatius i la producció de l'espectacle final. Les tasques de les comissions són coordinades pels membres del Grup Impulsor, els quals idealment ja provenen de les diferents comissions per garantir uns canals de comunicació interna més orgànics.

- **Reunions per nivells acadèmics:** aquestes reunions, existents en la gran majoria de centres, són un espai idoni per coordinar el treball del professorat a l'aula, resoldre dubtes que vagin sorgint i compartir la formació de les càpsules pel professorat.
- **Equip directiu:** té participació en el Grup Impulsor i vetlla per la dimensió general del projecte, més enllà de la gestió diària dels processos creatius.
- **AFA:** establir complicitats i tasques compartides amb l'AFA és primordial per tal d'aconseguir que les arts escèniques siguin realment transversals al centre.
- **Altres aliances:** aquest projecte anual serà tant millor quantes més aliances aconseguixi establir. En aquest sentit, animem a pensar conjuntament quines altres instàncies poden tenir un paper important en la introducció de les arts escèniques com a llenguatge pedagògic de l'escola. Per exemple: equip d'alumnes que assumeix tasques de responsabilitat i participació en la implementació del projecte, alguna aliança artística que ja preexisteixi a l'arribada de La Perla 29, alguna associació veïnal implicada amb la vida de l'escola, etc...

6. Com ho faríem? Fases d'implementació al centre

A. Detecció de les necessitats particulars del centre.

- Què es vol abordar?
- Quins agents es volen implicar?
- Quin abast s'espera del projecte?
- Quina és la relació inicial del centre amb les arts escèniques?

B. Definició general del projecte escènic en el sí del projecte d'escola

- Proposta de partida per part de La Perla 29;
- Definició conjunta de l'abast del projecte dins l'escola, duració, organització interna entre el centre i La Perla 29;
- En quines instàncies es gestiona el projecte?
- Quin paper hi té el claustre?
- Qui podria conformar el Grup Impulsor del projecte dins l'escola i quines responsabilitats tindrà?
- Amb quins criteris artístics treballem?

C. Inici i organització concreta del curs amb el Claustre i el Grup Impulsor.

- Primera reunió de presentació al claustre: la importància de les arts escèniques a l'escola, transformació pedagògica esperada, funcionament intern, convocatòria dels membres del Grup Impulsor;
- Activació del Grup Impulsor;
- Calendarització del curs i els processos creatius;
- Inici de la formació pel professorat.

D. Valoració econòmica i de recursos materials

- Elaboració conjunta d'un pressupost desglossat;
- Convocatòries que poden ajudar a finançar el projecte;
- Llistat de recursos materials dels que disposen el centre i La Perla 29 en vistes a activar-los.

E. Engegada dels processos creatius dins les aules.

- Segona reunió amb el claustre: compartir el funcionament i calendari, tasques pel professorat, resolució de pors i dubtes;
- Engegada dels processos creatius;
- Continuació de la formació pel professorat

F. Seguiment dels processos creatius.

- Reunions amb els i les mestres de cada grup per compartir com està avançant el procés i resoldre dubtes presencialment;
- Previsió dels materials necessaris de cara a l'espectacle resultant. Disseny de l'espai escènic, compilació dels materials audiovisuals, vestuari i atrezzo.

G. Muntatge del resultat escènic.

- Darrers assajos de la mostra escènica de cada grup, preferiblement a l'espai escènic.
- Disseny d'il·luminació i espai sonor.
- Assajos generals.

H. Mostra del resultat escènic.

I. Recollida de feedback de tots els agents implicats en el projecte.

- Disseny i implementació d'avaluació adaptada a l'agent (alumnat, professorat, personal de l'escola, famílies, veïnat, etc...)

J. Enfocament del futur creixement del projecte.

- Tancament del curs i (re)enfocament del projecte.

7. Aconseguir l'autonomia de l'escola

La involucració de La Perla 29 en el primer curs del projecte és força gran, tant en l'acompanyament de l'equip directiu, com en la participació en les reunions quinzenals del Grup Impulsor i l'assistència als claustres de professorat. L'objectiu principal d'aquest acompanyament actiu és dotar l'escola de les eines i formacions necessàries a fi que el següent curs pugui funcionar de manera autònoma. Això no significa que La Perla 29 desaparegui bruscament, sinó que la nostra presència serà molt menor en la segona edició del projecte, reduint-se a l'assistència als claustres de professorat des d'on es poden anar resolent dubtes i seguir enfocant el projecte. De nou, però, això ho determinem en base a les particularitats de cada centre.

Cal tenir present, a fi que el projecte pugui funcionar de manera autònoma, que és necessari que els agents particulars de la comunitat educativa puguin assumir responsabilitats i duguin el lideratge i la iniciativa amb l'acompanyament de La Perla 29.

laperla petita

info@laperla29.cat
www.laperla29.cat

segueix-nos a

 [@laperla29](https://www.instagram.com/laperla29)

 [@cia_laperla29](https://twitter.com/cia_laperla29)

 [cialaperla29](https://www.facebook.com/cialaperla29)

laperla29

tel. 93 217 17 70
c. del Carme 44, 1r 2a
08001 Barcelona